

Jean de La Fontaine (1621–1695, Francie)

Havran a lišák

Pan Havran seděl ve větvích,
v zobáku držel kousek sýra.
Pan Lišák, jenž má jemný čich,
se touto řečí k němu vtírá:
„Dobrý den, pane z Krkavců!
Že vám to sluší dnes! Jste z rodu krasavců!
A jestli vaše šveholení
v rozporu s vaším peřím není,
má ve vás fénixe nevděčný zdejší hvozd.“
Tu havran, chválou poblázněný rázem,
chce ukázat svou dovednost:
svůj zobák otevře – a kořist spadne na zem.
Lišák ji uchvátí a dí: „Můj pane, díky!
Vězte, že každý lichotník
se na těch, kdo mu naslouchají, hojí.
Ta lekce zajisté za kousek sýra stojí.“
Zmaten a zahanben po tomto rozhovoru,
havran si přál mít se už na pozoru.

Cikáda a mravenec

Cikáda, která zpívala
po celé léto bezmála,
když vítr zadul kuposledku,
zůstala zcela bez prostředků.
Darmo chce lovit z opálky
kus mušky nebo žížalky.
I šla, že o své bídě poví
mravenci, svému sousedovi:
ať vytrhne jí z paty trn,
zapůjčí hrstku žitných zrn
a pomůže jí přečkat zimu.
„Sousedě zlatý,“ lichotí mu,
„vše řádně splatím do roku,
kapitál včetně úroků.“
Mravenec strádá do truhlice
(je trochu skrblický, tak je to).
„Co dělala jste přes léto?“
táže se přísně prosebnice.
„Však víte! Zpívám každému,
kdo si jen o mou píseň řekne.“
„Tak zpívala jste? To je pěkné.
Teď zkuste tančit pro změnu.“

Městský myšák a hraboš polní

Myšák v městě usazený
pozval druha polního:
že prý zbytky z panských menu
znamenitě uctí ho.

Servíroval plné mísy

na koberci z Východu.
Každý jistě představí si,
jakou měli pohodu.

Hody byly dokonalé,
stůl oplýval vpravdě vším;
kdosi vyrušil je ale,
zrovna když byli v nejlepším.

Za dveřmi je slyšet tuze
podezřelé hlučení.
Městská myš hned prchá v hrůze –
hraboš taky nelení.

Rámus utíší se záhy.
Myši příplíží se zas.
Měšťák povídá: „Můj drahý,
dokončeme hodokvas.“

Venkovan dí: „Dnes už dost, ne?
Zítřka já vás pohostím.
Nebude to sice tak skvostné,
taky se však nepostím.“

V klidu oběd spořádáme,
jak jsou zvyklí hraboši.
Sbohem! K čertu s rozkoší,
při níž strachy umíráme!“

Lišák a hrozny

Lišák (prý z Gaskoňska, spíš z Normandie
ale),
až k smrti vyhládlý, uviděl v révoví
hrozny, jež zdály se být zralé
a měly nádech nachový.
Hned by se do nich dal: tak dlouho kudlu
pískal!
Žel, byly vysoko. Tu pozbyv naděje,
pravil: „Jsou kyselé. Vandrákům nechme
je!“
Neudělal snad líp, než kdyby si byl
stýskal?

*Gaskoňsko, Normandie – historická území
Francie*

Vlk, koza a kůzlátko

Koza, jdouc s prázdným vemenem
napást se dosyta na luhu zeleném,
zavřela dveře na závoru
a přitom řekla kůzleti:

„Měj se tu dobře na pozoru
a otevři jen zvířeti,
jež toto heslo řekne ti:
Smrt vlkovi a jeho rase!“
V té chvíli dílem náhody
vlk zrovna kolem potlouká se.
Zaslechne vše z té dohody,
i heslo – není přece hluchý.
Žel, koza o tom nemá tuchy,
neviděn zůstal randabas.
Sotvaže odešla, vlk pozmění svůj hlas
a přesladce a věrolomně
se vstupu domáhá, mumlá: „Smrt vlkovi!“,
doufaje vejít dál, jen co to vysloví.
Leč malá kozička vyhlédla škvírou
v domě.
„Má zlatá matinko,“ za stěnou vykřikla,
„dřív než vám otevřu, ukažte bílou nožku!“
Ta barva u vlků je krajně nezvyklá.
Náš lotr, věřte mi, byl z toho zmaten trošku
a záhy sbalil fidlátka.
Co zůstalo by z kůzlátka,
kdyby se rozhodlo znamení slepě věřit?
Vlk sežral by je zaživa.
Je dobře jednou řezat, dvakrát měřit.
Opatrnosti nikdy nezbývá.

Kohoutek, kočka a myš

Maličká myška, světa neznalá,
se málem chytit nechala.
Hle, jak tu příhodu své matce vyličila:
„Zlezla jsem pohoří, jež chrání naši říš,
a cupitala jsem tak jako mladá myš,
jež po volnosti zatoužila,
když tu dvě zvířata můj pohled přivábí:
to jedno, dobrácké, mělo své půvaby,
v tom druhém ale hned vzteklouna poznala
jsem:
vřískalo tuze hrubým hlasem,
kus masa mělo za týlem
a pořád třepalo takovým pahýlem,
jež působí, že občas vzlétne,
a natřásalo se jak zcela nepřičetné.“
Nu, byl to kohoutek, jež myška rozmilá
své matce líčila
jak bájně zvíře z dálné Ameriky.
„A těmi prackami plácalo v poklusu
a nadělalo tolik rámusu,
že já, jež kuráže mám nazbyt, bohudíky,
poslala jsem ho do pekla
a nakonec jsem radši utekla.
Žel, že mi zabránil pustit se do rozpravy

s tím druhým zvířátkem, rabiát pitomý!
Je sametové jako my
a dlouhý ocas má a velmi jemné mravy
a z očí pokorných mu srší paprsky.
Jsem si jista, že cit bratrský
je pevně poutá k nám: vždyť také jeho uši
mají ten zvláštní tvar, jenž myším tolik
sluší.
Už chtěl mne oslovit, zkoumal mne
poočku,
vtom tamten spustil křik, a já jsem prchla,
matko.“
„Má drahá,“ řekla myš, „trefilas na kočku.
Tváří se sic jak nevinátko,
v srdci však chová temný cit
a nenávidí myší lid.
Co toho druhého se týká, ten nemá pranic
z ukrutníka
a možná poslouží nám jednou k obědu.
Leč kočky v kuchyni z myšího sádla vaří.
Nesudme lidi podle tváří
a nevěřme prvnímu pohledu.“

Jelen, který se zhlížel ve vodě

V studánce v lesní úžlabině
se kdysi jelen prohlížel.
Byl pyšný na paroží; žel,
kdykoliv spatřil na hladině
své tenké nohy, smutkem jat,
přírodě musel žalovat.
„Proč se mé nohy též souměrně
nepovedly?“
říká, stín ve vodě zkoumaje s bolestí.
„Čelem se dotýkám vrcholů mladých jedlí,
však nohy jsou mé neštěstí.“
Zatímco vede tyto řeči,
psí štěkot k němu dolehne.
Poděšen, rychle vyběhne,
aby se ukryl do bezpečí.
Leč jeho okrasa ho přitom zrazuje,
v úprku na obtíž mu je
a spásnou službu nohou maří,
na nichž teď záleží, zda dožije se stáří.
Tu rázem prokleje dar krásných parohů,
jež hrdě rok co rok přijímal od bohů.

Co je jen účelné, vzbuzuje pohrdání,
krásou se naopak rád každý pochlubí.
Tak jelen, bláhovec, své hbité nohy haní
a chválí paroží, které ho zahubí.

Zajíc a želva

Spěch není k ničemu, když nevyraziš včas.
Nechť zajíc se želvou poslouží za důkaz.
Želva mu navrhla: „Vsadíme se, kdo k cíli
z nás dvou dřív doběhne.“ Náš borec potměšilý
jí na to opáčí: „Straší vám ve věži?
Vemte si čemerku – ta rozum osvěží.
Dobře vám, kmotra, radím.“
„Jak libo, já se vsadím.“
A tak se vsadili: u cíle do trávy
složili zástavy;
o co se vsadili, to není důležité,
ani to, koho si zvolili za soudce.
Zajíci stačí snad tři skoky: přece víte,
co všechno dokáže, když chrtům prchnout chce,
jak s nimi dovede vymetat vřesoviště
a potom zdálky na ně volá: Příště!
Ví, že má ještě čas schrupnout pár lupenů,
zdřímnout si ve rmenu,
poslouchat trávu růst – a želvě náskok dává:
ta se dá na pochod svým krokem hofráta.

Želva jde, vážná tvrdohlavá,
neloudá se a nechvátá.
Zajíc je kavalír, pohrdá snadnou vojnou
a sázku má za nedůstojnou,
je to věc jeho cti, zdržet se o chvíli,
dát želvě výhodu. Dál podřimuje v houští,
sázku si příliš nepřipouští.
Až zjistí s úžasem, že nevyrazí-li,
želvě už její pouť moc dlouho nepotrvá.
Vystřelí jako blesk: leč všechno úsilí
už vyjde naprázdno. Želva je v cíli první.
„No?“ zvolá, „ještě snad se vytahujete?
Doufal jste, že vás rychlé nohy spasí?
Nade mnou zvítězit! Jak dopad byste asi,
nosit své bydlo na hřbetě!“

hofrát – dvorní rada

LA FONTAINE, Jean de. *Bajky*. Přeložil Jiří Pelikán. 1. vyd. Praha: Odeon, 1983.

- 1) Jsou bajky převyprávěné, nebo přeložené? Jaký je v tom rozdíl?
- 2) Znáte dnes motivy z bajek jen z jiných bajek, nebo i z jiných žánrů?
- 3) Jsou všechny bajky originální (původní)?
- 4) Mají stejné vyznění? (např. Lišák a hrozny, Jelen, který se zhlížel ve vodě)
- 5) V originále autor využíval všech typů veršů a jiných výrazových prostředků („vyjádřil vznešenou řeč dubu i rozverný tanec králíka“). Jaký druh rýmu je použit v přeložených bajkách?
- 6) Popiš jazyk La Fontainových bajek (dialog, popis, přirovnání, přívlastky... – srovnej s Ezopem).
- 7) Působí jeho jazyk těžkopádně? Jak jsou bajky staré?
- 8) Potřebují bajky dlouhý výklad?
- 9) Jsou vždy jednoznačné (může na ně mít někdo jiný pohled)?

Řešení:

- 1) Přeložené – jsou upravené pouze jazykově, kdyby byly převyprávěné, mohla by se změnit i např. forma, realie, nadbytečné pasáže by mohly vypadnout...
- 2) Některé bajky známe jako příběhy pro malé děti, pohádky (např. Kohoutek, kočka a myš, Vlka, koza a kůzlátko)
- 3) Ne, velká část z nich čerpá náměty z antiky.
- 4) Jak kdy – např. Lišák a hrozny mají jiné vyznění – kladné – co by se rozčiloval, když stejně nic nezmuže (u Ezopa – jak je hloupý, když svou neschopnost svádí na okolnosti!), Jelen má stejné vyznění.
- 5) Střídavý (abab), obkročný (abba) i sdružený (aabb) rým – nejčastější typy v dětské poezii – jsou pravidelné a snadno zapamatovatelné.
- 6) La Fontaine má málo popisu, spoustu dialogů, jazyk je plný přívlastků, přirovnání apod. (Ezop byl daleko popisnější a přívlastkově skromnější).
- 7) Ne, velmi lehce. Jsou z let 1668 – 1694 (přes 300 let staré).
- 8) Ne, přesto tu bývá poučení vypsáno (ne vždy).
- 9) Ne – např. Mravenec a cikáda – nepracovala, nedostane nic, nebo – mravenec je lakomý, nedá nic, ačkoliv mu celé léto práci příjemňovala hudbou.